

Yttrande över remiss från Justitiedepartementet om snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU:2016:71)

Örebro kommun anser att utredningens förslag till lösning för snabbare omval är bra, men samtidigt att det medför vissa risker och frågor som förslaget inte helt besvarar. I stort kan man säga, att genomförandet av ett omval är precis lika komplicerat och resurskrävande som ett ordinarie val, men med de avgörande skillnaderna att planering och genomförande av ett omval måste ske på mycket kort tid och att organisationen redan har varit under stor press. Sammantaget leder detta till en höjd risk för att felaktigheter i samband med omvalet kan uppstå och eventuellt leda till ytterligare omval. Detta kan i sin tur leda till att förtroendet för det svenska valsystemet urholkas och att den starka traditionen av högt valdeltagande äventyras.

Med en förstärkt organisation och utökade informations- och utbildningsinsatser bör förslaget att omval ska genomföras inom tre månader kunna genomföras.

Örebro kommun anser dock att en särskild utredning bör tillsättas, för att se hur Valprovsningsnämndens organisation ska kunna förstärkas i syfte att snabbare kunna handlägga inkomna överklaganden. Genom att stärka denna funktion bör beslut om omval kunna fattas snabbare och på säkrare grunder, varpå valnämnderna snabbare kan ta sig an arbetet med ett omval. Den tidsvinst, som en snabbare handläggning hos Valprovsningsnämnden kan medföra, är av avgörande betydelse för de lokala valmyndigheternas möjlighet att genomföra ett omval på ett snabbt, kvalitativt och säkert sätt.

YTTRANDE

När det gäller utredningens förslag på förstärkt skydd för valhemligheten, ställer sig Örebro kommun mer frågande. Det finns frågor och tveksamheter i utredningens alla delar, som sammantaget leder till att Örebro kommun avstyrker denna del av förslaget.

Intentionen med förslaget om förstärkt skydd för valhemligheten är definitivt lovvärd, men förslaget lämnar samtidigt alltför många frågor obesvarade för att kunna anses som genomförbart. Örebro kommun ställer sig därför tveksam till om det är rätt väg att gå för att förstärka skyddet. Förslaget riskerar istället att skapa nya problem kring tillgänglighet, lokalanskaffning, arbetssätt och annat. Vidare finns en stor risk i att förslaget bidrar till att det nuvarande valsedelssystemet blir än mer permanent i framtiden och att detta kan motverka framtida utvecklingsarbete mot nya lösningar. Ur ett hållbarhetsperspektiv är det därför helt fel väg att gå. Utredningens förslag kan också uppfattas som en akut lösning för att snabbt svara upp mot en snabbt uppkommen opinion, som i alla delar kanske inte bottenar helt i sakfrågan. Om det förhåller sig på detta sätt, är det mycket tveksamt om åtgärder som kan uppfattas vara av akut karaktär ska vara en del av Valmyndighetens lösning i detta ärende. Det riskerar att skada förtroendet för det svenska valsystemet.

Örebro kommuns kritik mot förslaget om förstärkt skydd för valhemligheten kan sammanfattas i nedanstående punkter.

- Örebro kommun anser det vara motsägelsefullt, att utredningen å ena sidan konstaterar att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett, men å andra sidan att skyddet av valhemligheten bör förstärkas ytterligare. Att genomföra utredningens förslag i syfte att uppnå detta, är ingen liten förändring eller korrigerande. Incitamenten för de föreslagna åtgärderna är för vaga och kan inte anses utgöra den grund, som ett beslut kring förändringen ska bygga på.
- Förändringen är dyr, processen tidskrävande och kostnadseffekterna står inte i proportion till det resultat som förväntas uppnås. De oönskade sidoeffekter som förslaget med all sannolikhet kommer att

YTTRANDE

medföra, är heller inte tillräckligt kartlagda. Enligt Örebro kommuns bedömningar kommer kostnaderna att bli betydligt högre än vad utredningens beräkningar visar. Andra och mer effektiva förslag bör därför utredas ytterligare.

- Den kritik som utredningen har tagit fasta på, har visst stöd i det aktuella opinionsläget och Örebro kommun instämmer delvis i detta, men samtidigt finns det oklarheter beträffande kritiken i sak. Opinionsyttringar kring valproceduren ska absolut inte underskattas eller bortses ifrån, men hur det förhåller sig i sak är än mer viktigt. Att konkretisera och avgränsa problem i den nuvarande lösningen, för att få en bättre uppfattning om omfattningen på problemen känns mycket angeläget. Det bör utredas ytterligare i vilken utsträckning problemet egentligen beror på lokalmässiga, organisatoriska och/eller andra orsaker. De alternativ till lösningar som bygger på organisatoriska och lokalmässiga förändringar och som utredningen förkastat, är inte tillräckligt utredda.
- Tidsplanen för införandet är orimlig och riskerar därför säkerheten kring ett omval, eventuellt med ytterligare omval som följd. Upphandlingsprocessen och eventuella överklaganden på tilldelningsbeslut, produktion samt leverans av (minst) 42000 valskärmar är en process, vars omfattning inte får underskattas. Om leveransen inte kan säkras till valet 2018, vad sker då? Inga särskilda övergångsregler föreslås av utredningen och detta kan, i värsta fall, äventyra ett helt val.
- För att förslaget ska få den effekt som utredningen avser, behövs en förhållandevis kraftig utökning av antalet valskärmar som med all säkerhet överstiger det antal valskärmar som utredningen beräknar. Men oavsett om antalet stämmer eller inte, kommer konsekvenserna att bli en avsevärt ökad logistik samt kraftigt ökade och i vissa fall helt nya behov av lokaler för förvaring av valskärmarna under mellanvalsperioderna. Kostnader för detta har inte belysts av utredningen.

YTTRANDE

- Lösningen med valskärmar som har valsedelstall på insidan av de tre väggarna, väcker frågor som inte helt besvarats; Vid ett stort antal deltagande partier, kommer antalet fack att räcka till och hur ska placering och tillgänglighet lösas så att överskådligheten inte förloras? Hur ska personer med funktionshinder, äldre eller kortväxta personer garanteras samma tillgänglighet innanför valskärmen som alla andra? Hur mycket längre tid kommer varje väljare att tillbringa innanför valskärmen och hur påverkar det flödet i vallokalen? Vilka blir konsekvenserna för de röstmottagare som ansvarar för påfyllning och ordning i valsedelställen, och hur kommer det i sin tur att påverka flödet av väljare i vallokalen?
- Det råder oklarhet i gränsdragningen mellan partiernas ansvar och den lokala valmyndighetens ansvar, när det gäller hur namnvalsedlar ska hanteras. Vem ansvarar för att dessa kommer till röstmottagningsstället och vem ansvarar för att de finns i tillräcklig mängd? Vem bär ansvaret om namnvalsedlarna tar slut på röstningsstället? Här finns en stor risk att förslaget innebär att den administrativa och logistiska bördan ökar kraftigt på den lokala valmyndigheten.

KonsekvenserFörslag om snabbare omval

Förslaget om att omval ska genomföras senast inom tre månader från ordinarie valdag innebär flera positiva konsekvenser. För väljaren, som har det ordinarie valet färskt i minne, blir förståelsen större för att omval måste genomföras, vilket bör påverka valdeltagandet positivt. För de lokala valmyndigheterna innebär det att organisationen fortfarande har momentet uppe och personal som nyligen genomgått utbildning. Men det kan naturligtvis finnas risker, som uppkommer med anledning av det korta tidsintervall som står till buds för planering och genomförande av ett omval. En förutsättning för att omval ska kunna genomföras inom tre månader, är att Valprövningsnämnden blir effektivare i sin handläggning av överklaganden och snabbare kommer till beslut, så att inte den processen stjäl tid från de lokala valmyndigheternas förberedelser och genomförande av omvalet.

YTTRANDE

Förslag om förstärkt skydd för valhemligheten

Örebro kommun anser att förslaget kommer att bli betydligt dyrare än vad utredningen visar. Vidare innebär förslaget en lösning, som inte känns framtidssäkrad, då utvecklingen beträffande det nuvarande valedelssystemet med stor sannolikhet kommer att ta helt nya riktningar i framtiden. Förutom ekonomiska konsekvenser, kommer förslaget att ha stor påverkan på organisation, utbildning och kräva nya arbetssätt, samtidigt som det ställer stora krav på mer lagerutrymme och en utökad logistikorganisation.

I ett ekologiskt perspektiv innebär förslaget en ökad materialanvändning, där materialen företrädesvis kommer att vara av olika lättmetaller och engångsmaterial. Vidare kommer transporterna att öka i antal och mängden gods ökar markant i volym.

Ur väljarperspektivet finns risk, att den svenska valorganisationen framstår som konventionell och konservativ, då förslaget kan sägas innebära en strävan efter att bibehålla ett gammalt och föråldrat system, som bygger på valedlar i papper.

Förslaget innebär inte en förbättring när det gäller tillgängligheten för väljaren. Det finns tvärtom stora risker med förslaget, som kan bidra till att röstmottagningsstället och valsituationen upplevs som förvirrad eller osäker. Det finns också stora risker att väljaren inte kan nå eller se alla partiernas valedlar, beroende på individens fysiska förutsättningar och eventuella funktionshinder.

För Örebro kommun

Kenneth Nilsson (S)

Ordförande i Kommunstyrelsen